

17.16x17.24	1	עמוד 20	הארץ - the marker	17.10.2013	39234369-9
הקרון הלאומית למדע - 81965					

בריחת המוחות דן אורון ורותם שורק

המחיר הכבד של הקיצוץ בתקציבי האקדמיה

בכ-0.6% מהתמ"ג, דומה לשיעורו במדינות אירופה, אלא שהתוצר לנפש בישראל נמוך משמעותית. בתנאים אלה קשה להפריז בה שיבותו של מקור מימון גדול ויציב לתקופה ממושכת - חמש שנים. עובדה זו בולטת במיוחד לאור סגירתה של תוכנית מרכזי המ"צוינות של הוועדה לתכנון ותקצוב שהושקה ברעש גדול כתוכנית הדגל להצלת ההשק"לה הגבוהה וקוצצה באחרונה בכמהחצית בשל אילוצים תקציביים.

ההכרה בנזקיו המצטברים של העשור האבוד במערכת ההשכלה הגבוהה בישראל בע"קבות השינויים המבניים של שנות ה-90 והק"צוצים התקציביים הכואבים בשנות ה-2000 היא כבר נחלת העבר. בשנים האחרונות הות"נעו תהליכים שמטרתם להשיב את המערכת למסלולה, בין היתר על ידי גיוס מסיבי של חברי סגל צעירים והגדלת תקציבי המחקר. אי הצטרפות לתוכנית המחקר האירופית תעלה למערכת האקדמית בישראל לא רק באובדן תקציבי של כמיליארד שקל (מעבר להשקעה הישראלית בתוכנית), אלא גם בבלימת תהלי"כי השיקום והשבת המוחות ובפגיעה דרמטית באטרקטיביות של המערכת האקדמית הישראלית, בנגישות לשיתופי פעולה בינלאומיים וביכולתה לקיים מחקר איכותי.

על מקבלי ההחלטות, ובראשם ראש הממשלה, שר הכלכלה ושר החינוך לשקול היטב אם ראוי לשלם מחיר כבד כל כך.

פרופ' אורון וד"ר שורק הם חוקרים במכון ויצמן למדע וחברים באקדמיה הצעירה הישראלית

חוקרים צעירים במענקי ERC היוקרתיים, בסכום כולל של כמיליארד שקל. שלוש אוניברסיטאות ישראליות - האוניברסיטה העברית, מכון ויצמן והטכניון - נמצאות בר"שימת עשרת המוסדות באירופה שבהם מספר הזוכים הצעירים הוא הגדול ביותר. כך נהפך במהלך השנים האחרונות האיחוד האירופי למקור המימון השני בחשיבותו למחקר אקדמי בישראל, אחרי הקרון הלאומית למדע.

תוכנית ERC הובילה לטרנספורמציה אמיתית ביכולת של חוקרים צעירים ישרא"לים לבצע מחקר מדעי בסטנדרטים הבינ"לאומיים הגבוהים ביותר. המימון, בהיקף של יותר מ-7 מיליון שקל לחוקר הנפרס על פני תקופה של חמש שנים, מאפשר לחוקרים לא רק לרכוש ציוד מחקרי מתקדם ולהעסיק כוח אדם מיומן, אלא גם את אורך הנשימה הנדרש כדי לממש פרויקטים מדעיים מורכבים.

זמינות המימון ושיעור ההצלחה הגבוה בקרב חוקרים צעירים נהפכו לשיקולים מש"מעוטיים עבור חוקרים בשלב שבו הם בוחרים אם לממש את הקריירה המדעית שלהם ב"ישראל או מחוצה לה. מעבר לכך, זכיה במ"ענקי המחקר של ERC נהפכה לתג איכות מקובל באירופה ובעולם בכלל. לפיכך, ברור כי השתתפותה של ישראל בתוכנית המו"פ האירופית סייעה רבות לשימור מעמדה המ"דעי הבינלאומי בשנים האחרונות.

ההשקעה במימון מחקר מדעי אקדמי ב"ישראל נמצאת במגמת ירידה בעשור האחרון, בניגוד מוחלט למגמה העולמית. שיעור ההוצאה למו"פ בהשכלה הגבוהה, המסתכם

בחדשים האחרונים מתלבטת ממשלת ישראל אם להצטרף לתוכ"נית המחקר הרבי-שנתית הבאה של האיחוד האירופי, Horizon 2020, בעקבות דרישת האיחוד להצהיר שהמימון לא יגיע אל מעבר לקו הירוק. מעבר לסוגיה המדינית, להחלטה אם לחתום או לא יש השלכות כבדות על מערכת ההשכלה הגבוהה והמחקר המדעי בישראל בכלל, אך הדיון הציבורי בנושאים אלה היה עד כה דל ביותר.

מערכת המימון למחקר של האיחוד האירופי פועלת כמעין קופה כללית שכל מדינה מפקידה בה כספים בהתאם לתוצר שלה, ובכך קונה לחוקריה את הזכות לגשת לקולות קוראים תחרותיים למימון מחקר מד"עי על בסיס מצוינות. בתוכנית המחקר הרבי-שנתית האחרונה, שהחלה ב-2007 ומסתיימת השנה, זכו גופים ישראליים ב-630 מיליון יורו, כמיליארד שקל יותר מהסכום שהפקידה ישראל (410 מיליון יורו).

ההצלחה הישראלית בזכייה במענקים בתוכנית המחקר האחרונה היא במידה רבה פועל יוצא של שינוי מודל המימון המדעי של האיחוד האירופי, שהקצה חלק משמעותי מתקציב המחקר והפיתוח (מו"פ) למימון חוק"רים במוסדות אקדמיים על בסיס של מצוינות מדעית בלבד (תוכנית ERC).

לחוקרים ישראלים שיעורי הצלחה גבוהים בתוכנית זו, ובולטת במיוחד ההצלחה הפנו"מנלית של חוקרים צעירים. ישראל ממוקמת במקום הראשון לנפש באירופה כולה (ובמקום החמישי במונחים אבסולוטיים) בזכיות של